

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 6. kozoperska 1847.

List 40.

Starček kraljiču.

Na kraju miru posvečenim
Kleči mož star, zrel sad prahú,
In zdiha za svojim zgubljenim,
Zamišljen v križ Bogá Sinú.

Ko loči se od svet'ga križa
Vtolažen in s pobožnostjo,
Suhôti se mertvaški bliža
Mertvaško vzame vùn glavó.

Ko sèmtertje jo ogleduje,
Prijaha memo kraljič mlad;
Ta, radovedin, poprašuje,
Zakaj tak gleda to merlad?

Na to kraljiču starček reče:
»Tú najti znaminje želím:
Je živel tiho alj sloveče,
Katerga glávo tú deržim?«

»Je živel morebit premožen
Ko kdajne čase slavni Krez?
Alj se je z mano vred nadložen
Opiral na beraški les?«

»Je kmética rodila njega,
Alj bil kraljeviga rodú? —
Zastonj! zastonj! od vsiga tega
Ne najdem znamnja, ne sledú.«

»Glej! vsi po smerti smo enaki —
Zatorej spomni se, kraljič!
De siromak si s siromaki,
De človek vstvarjen 'z nič — si nič.«

Zdej starček póta gré neznane. —
Kraljič pod križam obklečí,
Dokler cerkovnik zjutraj vstane,
In »Angelj Gabrijel« zvoní.

Emanuel Tomšič.

Kmetijske drobtinice razniga obsežka.

Kdor hoče žito žužka, to je, žitniga červa obvarovati, naj si nabere bezgoviga perja, naj ga poveže v snopičke, in naj snopičke položi sèmtertje po žitnici, posebno v kote in po špranjah,

dokler še ni nič ali saj clo malo žita v shrambo nasutiga bilo. — Potem začni vsak dan práv rahlo snopičke iz žitnice jemati in našel boš obilo tega merčesa na pirji nabraniga, ki ga z nogó potéptaj. Si takó 10 ali 14 dni ravnal, boš pregnal nadležne žužke. — Takó svetjejo nemške kmetijske Novice „illustrierte Bauernzeitung“ imenovane.

Gosence iz repe ali zelja, ktere kmetovavcam dostikrat hudo nadlegujejo, na Českim také preganjajo: Cele mravljiša gojzdnih mravljá v žaklje naberejo, jih po repi ali zelji potresejo, in kmalo so gosence od njih pokončane. Kjer je dosti gojzdnih mravljá, ondi je to lahak pomoček.

En funt soli da pet funtov masti pri reji goveje živine, pravi nek skušen živinorednik. To je pa le takrat, kadar živina zraven soli obilo piče dobi, kér sol ima prečudno moč do želodca in vse njegove sokove. Sol oživlja poželjenje do piče; stori de se vžita piča do dobriga v želodcu pokuha, de gré vse bolj v kri, mesó in loj, in dostikrat tudi se clo slabo pičo v želodcu popravi, de mu ne škodje. — Če živinorednik ne more svoji živini soli dajati, kér je morebiti sam dovelj nima, ne bo nikdar svoje živine v nar boljši stan pripravil.

De se v dimniku clo nič saj ne prime, ki se preobilo nabrane dostikrat vnamejo, se lahko také pomaga: Zidar naj precéj na debelo oméče dimnik z navadno malto, kteri je pa še nekoliko soli, apna in ila primešal.

Mlade jagnjeta velikrat bolézin napade, ki se hrôm (Lähme) imenuje. Vsak to bolezin lahko spozná, ktera nar rajši 2 tedna stare jagnjeta napade. Jagnjiče postane žalostno, vročina ga mami in na vsih štirih nogah oterpne, ki so tako terde, de ne more več stati, ampak se mora vleči. Kmaló tiho obleži — in pogine. — Tako bolne jagnjeta se ne dajo več ozdraviti; vsaka pomoč je zastonj. De ti pa na ti hudi bolezní zboléle ne bojo, véš, kaj imaš storiti? Ne dajaj doječim materam preveč dobre piče, posebno krompirja ne; in berž ko si zapazil, de začnó nekteri mladički také bolehati, daj materam namest poprejšne predobre piče, ki premastno jagnjičam škodljivo mleko

dela, le suhe slame in sená. Takó bodeš bole-
zin lahko in gotovo — odverní.

Še en pomoček, de svinja prasét ne po-
žrè, v tem obstojí, de se posilijo kos kuhaniga
špêha požreti.

Kakó pohištva v mestih in po kmetih ognja varovati.

(Konec.)

Med gasivnimi brizgljami zasluži zavoljo posebne
pripravnosti práv veliko hvalo takó imenovana tiroljska
ali ročna brizglja. Ta brizglja, ki nêse 7 sežnjev viso-
ko, 10 do 12 pa delječ, vaga komej 10 funtov, ne veljá
več ko 10 gold., vsak človek jo lahko nêse in brez
težave ž njo tudi v daljni kraj na pomoč hití; postavi
se v škaŕ z vodó napolnjen, ali v kako drugo posodo,
in se brizglja ž njo, kamor je treba. Še posebna dobrota
ročne brizglje je pa ta, de se ž njo lahko oginj zno-
trej v pohištvi in sicer v nar bolj tesnih krajih gasí,
kamor nobena druga pomoč ne more. — Več taciŕ briz-
gelj skupej zamore po vaséh toliko pomagati kot ena
ali dve veliki brizglji.

Naj bi si pač vsak premožen kmet, vsaka grajšina,
vsak farovž tako brizgljo napravil, in si za majhne
denarje veliko pomoč omislil! — Práv bi tudi bilo, ko bi
se ob posebnih priložnostih namesto daril ali prêmij v
denarjih ali svetinjah kmetam take brizglje daríle.

Tudi rézanica dobro gasí. Skušnje so pokazale,
de je že dostikrat rézanica toliko zdala, kot voda. Kakó
se to zgodí, bojo v gosp. Vertovcovi „kemii“ podu-
čeni bravecí lahko razumeli. — Posebno hvalo zasluži
rézanica takrat, kadar v kakim pohištvi take rečí goré,
ktere bi se z vodó preveč poškodovale ali clo v nič
pripravile, postavim pisma, knjige, podóbe, banknotí
i. t. d. — V taciŕ krajih, kjer vóde manjka, bi imela
vsaka hiša rézanico pripravljeno imeti za pomoč v po-
trebi. Kakó jo pa spraviti? bojo nekteri vprašali. Práv
lahko — jim odgovorímo — v navadnih slamnicah
(štrozokih), ktere naj bi se namesto slame z rézanico
napolnile. V sili ognja se na goreče rečí v hiši le rézanica
iz slamnic izsuje — in obvarovane so!

Práv koristno bi tudi bilo, ko bi si vsak kmet v
taciŕ krajih, kjer vóde manjka, pri svoji hiši na pri-
pravnim kraji jamo skopal in jo z ilovico dobro zadelal,
de bi deževnico deržala, ktera bi bila dobra pomoč
v sili. Saj je znano, de bi se bil oginj v začetku lahko
pogasil, ko bi bili le nekoliko vode pri rokah imeli!

Kolikrat so že drevésa okoli hiše oginj ubranile,
vsak vé. Kmetje! obsadíte tudi zavoljo varnosti svoje
pohištva s sadnimi drevési!

Od neprecenljive dobrote družb sv. Florijana
ali asekurancij je bilo v naših Novicah že toliko go-
vorjeniga, de nimam tukaj nič družiga pristaviti, kakor
slehernimu hišnemu gospodarju práv vživo še enkrat
v sercé vtisniti, de naj pristopi k ti družbi, ktera
je v nesreči ognja nar večí pomočnica.

Ko bi vsak hišni gospodar k ti družbi pristopil,
bi se letno plačilo tako ponižalo, de bi ne bilo treba
od sto goldinarjev več kakor en groš odrajtovati. Kér
pa je veliko nemarnih gospodarjev, ki nimajo svojiga
pohištva pri nobeni taki družbi zavarvaniga, če so ravno
že tolikrat opominjevani bili, in ki so pri vsim tim gluhi
ostali, hočem poslednjič še en dober svét dati, kakó
de bi se taki nemarneži k ti dobroti prisiliti mogli,
namreč: naj bi se nobenimu tacimu nemarnimu
pogorelcu nikjer na pomoč ne prišlo; naj bi se
za take pogorelce nikjer milodari ne pobirali!
Saj taki lenuhi niso usmiljenja vredni. Kar z lepim ne
gré, se mora s hudim poskusiti.

J. Pajk.

Zvezdoslovje.

(Dalje.)

15. §. Natora stavnih zvezd.

Star pregóvor med našimi kmeti je, de, če bi
zvezda na zemljo padla, bi vesolni svet pokrila. V tem
pregóvoru je veliko resnice; zakaj, kakor bi dva mer-
nika žita na zerno graha stresena, ga dobro zasula,
takó bi tudi sonce padši na zemljo, jo kar dobro pokrilo.
Vsi nar imenitniši zvezdoznanci jo terdijo z enim gla-
sam, de vse stavne zvezde so sonca, de imajo tedej
svojo lastno svitlobo, de niso samo velike kot naše sonce,
ampak večidel nezapopadljivo večí od njega.

Od 50 lét doli so najdlí na nebu čez 2000 dvoj-
natih zvezd — od kterih niso popred clo nič sanjali —
tó je, taciŕ, kterih se ena okoli druge vertí; večkrat
se vidi med njima komej za noht prostora, in taka zvezda
potrebuje 500 ali še več lét, de se okoli druge po en-
krat osuče. Kakó bistre oči morajo imeti zvezdogledi,
de take rečí vidijo, razločijo in prevdarijo!

Kér se vse naše domače zvezde s soncam vred
okoli svoje podvozi sučejo ali obračajo, mislijo in sodijo
učeni, de se tó tudi pri vsih stavnih zvezdah godí, in
tó tolikanj več, kér mnogotere poznajo, ki so se pri-
kazale, potem pa skrile, in čez več časa zopet prika-
zale; — oni menijo, de take so od ene strani bolj svitle,
od druge pa bolj z madeži zakrite in tamne. Kakor se
okoli našiga sonca veliko planétov in kométov vertí, so-
dijo zvezdogledi, de ravno takó je pri vsih stavnih
zvezdah, ktere tudi svojim planétam, njih lunam, ali
tudi kométam svitlobo, gorkoto in življenje delé. Že iz
tega, de okoli nekterih, ki so mende grozno večí od
našiga sonca, se druge svitle, tedej manji sonca z lastno
svitlobo verté, sodijo, de tolikanj več se okoli sled-
nje tudi tamne zvezde — planéti, morde tudi z lunami
in še kométi vertijo. Če že ni izreči števila stavnih
zvezd, ki so sonca, za koliko večí je pa še število njih
nevidnih planétov! — Kakó neizmerljivo je stvarjenje
Bôžje! — —

Kakor naše sonce z vsimi svojimi planéti in kométi,
ima tudi vsaka stavna zvezda v globocim nebu, z vsi-
mi svitlimi ali tamnimi zvezdami, ko bi jih tudi na mi-
lijone bilo, ki se okoli nje verté, le eno težo proti vsim
drugim stavnim zvezdam na nebu.

Rekli smo, de naše sonce stojí; de vse stavne
zvezde ostanejo tudi na svojih mestih; — zvezdoznanski
možaki pravijo pa, de rimska pót (Milchstrasse), po-
dobna plošnjati krogli ali lečnimu zérnu, h kteri šte-
jejo tudi naše sonce in vse večí zvezde, ki jih na nebu
raztresene vidimo, je po težni moči vsih stavnih zvezd,
iz kterih obstojí, v eno teló zvezana in združena;
pravijo, de ta rimska pot, tedej z vsimi njenimi zvez-
dami se okoli suče, brez de bi pa zvezde med sabo svo-
jih primér ali daljáv kaj zgubile; pravijo, de naše sonce
z vsim, kar je po težni moči z njim zvezaniga, se v
24 urah le za 834,000 milj na taki poti naprej po-
makne. Naše lune bi se po tem takim čveterno sukale,
okoli sebe, okoli planéta, s planétam okoli sonca, in še
s soncam na rimski poti.

Na globocim nebu vidijo zvezdogledi veliko trumic
lepíh zvezdic obdanih ali zavitiŕ večkrat v bele meglic-
ce; ali niso tó druge daljne rimske poti, ktere imajo
svojo težo ali vago z našo rimsko potjo, de je tako celo
vidno in nevidno stvarjenje v eno teló zvezano? — Komu
se ne bo tukej misel vstavila? — Od začudenja in mi-
logróze mora človek tukaj ostermeti!

(Konec sledí.)